

13. Топ7 стран-лидеров фрилансерского аутсорс-программирования Восточной Европы в 2014 году [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://topsdev.org/blog/top-countries-report-2014.htm>
14. Исследование рынка аутсорс-программирования Восточной Европы: Украина [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://topsdev.org/reports/ukraine-obzor-rinka-freelance-2014.htm>
15. Исследование: университеты и города на рынке аутсорс-программирования Восточной Европы [Электронный ресурс]. - Режим доступа : <http://topsdev.org/blog/obzor-universities-freelance-2014.htm>

Стаття надійшла: 15.06.2015 р.
Рецензент: д.е.н., проф. Дмитрів І.А.

УДК 339.5:658

JEL Classification: F14

МОЖЛИВОСТІ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ ПРОСТІР

Кендюхов О.В., д.е.н., професор

Залізнюк В.П., аспірант

Державний економіко-технологічний університет транспорту, м. Київ

Анотація. Предметом статті є вплив інтеграції України в європейський економічний простір на експортну діяльність вітчизняних промислових підприємств. Метою статті є оцінка перспектив експортної діяльності українських підприємств в умовах інтеграції в європейський економічний простір, визначення можливостей, загроз, переваг та недоліків. В роботі використано загальнонаукові методи гносеологічного аналізу для розкриття сутності інтеграції України в європейський економічний простір; узагальнення для систематизації раніше накопиченого аналітичного матеріалу; SWOT-аналіз для дослідження сили та слабкості, можливостей та загроз експортної діяльності вітчизняних промислових підприємств внаслідок інтеграції України до ЄС. Встановлено, що вітчизняні підприємства від інтеграції України до європейського економічного простору можуть отримати переваги у вигляді зняття обмежень на ввіз своєї продукції на ринок країн-членів Євросоюзу, збільшення обсягу продажів; перехід на європейські технічні регламенти обумовить впровадження нових технологій; полегшення пошуку та залучення іноземних інвесторів та інші. Стаття має практичну цінність для українських підприємств, які займаються експортною діяльністю.

Ключові слова: Експортна діяльність, інтеграція, європейський економічний простір, можливості, напрями розвитку, підприємство.

THE POSSIBILITIES AND DIRECTIONS OF THE ENTERPRISES EXPORT ACTIVITIES DEVELOPMENT IN THE CONDITIONS OF UKRAINIAN INTEGRATION INTO THE EUROPEAN ECONOMIC AREA

Dr. Oleksandr Kendyuhov, DH in Economics, Professor

Viktoriya Zaliznyuk, Post-graduate

State Economic and Technological University of Transport, Kyiv

Abstract. The subject of the article is the impact of the integration of Ukraine into the European economic area export activity of domestic industrial enterprises. The purpose of this article is to assess the prospects of export activities of Ukrainian companies in terms of integration into the European economic area, identifying opportunities, threats, advantages and disadvantages. In the article is used general scientific methods of gnoseological analysis for revealing the essence of integration of Ukraine into the European economic area; the generalization for systematization the previously obtained analytical material; SWOT- analysis for the study of strength and weakness, opportunities and threats of the export activity of domestic industrial enterprises as a result of Ukraine's integration into the EU. It is established that domestic enterprises of Ukraine's integration into European economic space can benefit in the form of the lifting of restrictions on the importation of their products into the market of member countries of the European Union, the increase in sales; the transition to European technical regulations will result in the introduction of new technologies; facilitation the search for and attraction of foreign investors and other. The article has practical value for Ukrainian enterprises engaged in export activities.

Keywords: *Export activity, integration, European economic area, the potential directions of development of the enterprise.*

Постановка проблеми. Особливістю розвитку сучасного світового господарства є постійне поглиблення загально-інтеграційних процесів, що супроводжується взаємопроникненням економік різних держав світу. Цей процес отримав назву «глобалізація». Жодна сучасна економіка не є самодостатньою, і не може забезпечити достатній рівень свого розвитку, якщо знаходиться поза процесом світової економічної інтеграції. Саме тому Україна, здобувши свою незалежність, не може залишатися осторонь від сучасних глобалізаційних процесів і повинна обрати свій шлях розвитку. На сьогодні перед нашою державою постає завдання стати повноправним суб'єктом світових економічних процесів, спираючись на його принципи і зберігаючи свої інтереси та власну ідентичність. Це дозволить Україні реалізувати програми національного розвитку через взаємовигідне співробітництво з іншими країнами, що особливо актуально для вітчизняної економіки в умовах теперішнього часу.

Найближчим географічно, ментально та культурно до України є одне з інтеграційних об'єднань, яке найбільш ефективно та активно розвивається – це Європейський Союз (ЄС). Основним інструментом розвитку світових економічних процесів є світовий поділ праці та міжнародна кооперація. Тому наша держава для забезпечення високих темпів розвитку вітчизняної економіки має посилювати власні позиції на ключових ринках світової торгівлі в якості виробника кінцевих продуктів.

Ринок ЄС є одним з найбільших ринків в світі. Проте на сьогодні немає чіткого наукового обґрунтування можливостей та визначення напрямів розвитку експортної діяльності українських підприємств в умовах інтеграції України в європейський економічний простір. Тому це питання потребує додаткових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Адаптація українських виробників до умов, стандартів і вимог європейських ринків набуває нині великого значення, а тому захист економічних інтересів українських експортерів є важливим напрямом розвитку національної економіки України. Дослідження та впровадження законодавства і практики ЄС щодо лібералізації та протекціонізму у сфері зовнішньої торгівлі є дуже актуальним, оскільки інтеграція нашої держави до європейського економічного простору дедалі більше має набувати рис загальнодержавного процесу реформування економіки на засадах Європейського Союзу.

На основі узагальнення результатів досліджень таких відомих дослідників з цього питання, як Дж. О'Шонесси [1], А. Менон [2], Т. Бондарєва та А. Осадчук [3], М. Єрмошенко [4], доходимо висновку, що прогнозування ефективності експортної діяльності підприємства повинне передбачати:

- прогнозування темпу росту ринку;
- прогнозування темпу росту ринкової частки;
- прогнозування відносного темпу росту власної ринкової частки відносно темпу росту ринку;
- прогнозування відносного темпу росту власної ринкової частки відносно темпів росту ринкової частки лідера ринку (за ринковою часткою);
- прогнозування темпу росту прибутковості абсолютної та відносної;
- прогнозування ступеня конкурентності ринку;
- прогнозування ступеня інтернаціоналізації ринку;
- прогнозування ступеня експортоорієнтованості підприємства.

Проте, базисом розробки маркетингової стратегії експортної діяльності є дослідження тенденцій розвитку світових промислових ринків [5]. Результатом цього дослідження є знання про обсяги, темпи росту ринків, прибутковість, ступінь інтернаціоналізації, лідерів ринку і т.і.

За підсумками 2013 р. на країни ЄС припадало 26,2% експорту та 34,4% імпорту товарів та послуг України. Загальна вартість експорту українських товарів до країн ЄС становила 16,8 млрд дол. США, імпорту – 27,1 млрд дол. США. Таким чином, за підсумками року склалося негативне сальдо зовнішньої торгівлі [6].

Питома вага промислових товарів, що були поставлені до Євросоюзу, склала 26,5% від загального вартісного обсягу зовнішнього експорту України. Серед цих товарів домінуюче положення займають мінеральні добрива (17,7%), машини та обладнання (10,7%) (табл. 1).

Практика технічного регулювання, що діє в ЄС, може створити певні технічні перешкоди в експорті промислових товарів з України на ринок Європейських країн.

Таблиця 1 – Структура експорту промислових товарів з України до країн ЄС у 2013 році [6]

Види економічної діяльності	Експорт, тис. дол. США	Структура, %
Усього	16758614,8	100
Харчова промисловість	1293312,5	7,8
Мінеральні добрива	2935591,9	17,7
Продукти хімічної промисловості	680386,1	4,1
Вироби з дерева і целюлозно-паперові продукти	682142	4,1
Текстиль	561477,9	3,4
Машини та обладнання	1773764,4	10,7
Засоби наземного транспорту	182155,4	1,1
Прилади та апарати оптичні	45496,7	0,3
Інші види економічної діяльності	8442909,4	50,9

Проте, застосування в Україні системи технічних регламентів, що діє в ЄС, забезпечить відповідність вітчизняних регламентів і процедур європейським стандартам, тому вітчизняні товари, що пройдуть цю сертифікацію, будуть належати до тих, що відповідають вимогам ЄС і не підлягатимуть додатковим перевіркам.

На сьогодні в Україні:

- впроваджено 5 з 5 актів *acquis* ЄС (змінено/доповнено/ухвалено Закони України «Про загальну безпечність нехарчової продукції», «Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції», «Про акредитацію органів з оцінки відповідності», «Про стандарти, технічні регламенти і процедури оцінки відповідності», «Про метрологію та метрологічну діяльність» тощо) [7];

- впроваджено 22 з 27 технічних регламентів ЄС (16 технічних регламентів введено в дію, а 6 – наберуть чинності в період до 2020 рр.);

- з 5000 європейських стандартів уже прийнято 1427 як національні. На різних етапах розробки – ще 386 проектів національних стандартів [8].

Товари таких промислових груп вітчизняних виробників, як: 04, 09, 11, 15–24, 50–63, 84–85, 87, 90 підпадають під дію Технічних регламентів ЄС. Сума загальної вартості експорту цих товарів становить 3,9 млрд дол. США.

Як стверджують фахівці, приблизна оцінка вартості товарів промислових груп, які можуть підпадати під вплив Технрегламентів ЄС, на основі даних про обсяги експорту промислових товарів за останні три роки, становить приблизно 4,1 млрд дол. [7].

З вищевказаного можна зробити висновок, що ефективна інтеграція до європейського торговельного простору можлива тільки за умов вдосконалення інституційного середовища у сфері технічного регулювання, впровадження відповідних екологічних, санітарних та фітосанітарних норм. Крім того, для закордонних інвесторів стане добрим сигналом виконання Україною своїх зобов'язань у прийнятті міжнародних норм та технічних регламентів і стандартів у різних галузях промисловості, що забезпечить залучення додаткових надходжень для створення нових робочих місць.

Невирішені складові загальної проблеми. Уніфікація українського законодавства до стандартів ЄС технологічно наблизить Україну до Євросоюзу, що дозволить вітчизняним експортерам та європейським інвесторам усунути значну кількість бар'єрів (у тому числі й у вигляді недосконалого законодавства та практики його застосування), відкриє нові бізнес-можливості для розвитку підприємництва. Проте, питання щодо можливостей та загроз, ризиків та переваг для українських підприємств досі є дискусійним. Невирішеними складовими загальної проблеми залишаються маркетингові аспекти експортної діяльності.

Формулювання цілей статі. Метою статті є оцінка перспектив експортної діяльності українських підприємств в умовах інтеграції в європейський економічний простір, визначення можливостей, загроз, переваг та недоліків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вплив інтеграції України до ЄС на експортну діяльність вітчизняних промислових підприємств можна провести через розробку SWOT-аналізу, результати якого наведені в табл. 2, що дозволяє виявити слабкі та сильні позиції вітчизняних експортерів внаслідок євроінтеграційних процесів.

Таблиця 2 – SWOT-аналіз експортної діяльності вітчизняних промислових підприємств внаслідок інтеграції України до ЄС

Сила	Слабкість
<p><i>1. Державні реформи</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - зменшення адміністративних витрат на роботу митниці; - зростання експорту продукції до ЄС і третіх країн; - подолання корупції в контролюючих органах та органах влади. <p><i>2. Економічні вигоди</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - стабілізація макро- показників; - поживлення притоку капіталу до вітчизняної економіки; - сільгоспвиробники отримують дотації; - отримає підтримку малий та середній бізнес; - перспективи покращення торговельного балансу; - узгодження митних процедур; - квотування імпорту; - антидемпінгова політика; - протекціонізм і контроль експорту; - здешевлення української продукції на європейських ринках; - зростання якості української продукції; - заощадження коштів і часу на експортні операції; - здешевлення інвестиційних ресурсів та інноваційних технологій. 	<p><i>1. Політичні ризики</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - обмеження суверенітету держави; - невизначеність стратегій розвитку ЄС; - вихід з СНД, що охолодить відносини з цими країнами; - зменшення надходжень митних платежів до бюджету. <p><i>2. Економічні ризики</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - деякі види економічної діяльності втрачають ринкові позиції; - проблематичність процесу впровадження європейських цін; - кількісні обмеження виробництва деяких товарів; - впровадження віз для країн сусідів не членів ЄС; - необхідність пристосуватися до нових стандартів продукції, впровадження дорогих систем контролю якості; - додаткові витрати на підвищення якості продукції; - витрати на сертифікацію і стандартизацію продукції; - зростання конкуренції.
Можливості	Загрози
<p><i>1. Політичні перспективи</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - стабілізація політичного процесу в країні; - підвищення політичного статусу та ваги України, як гравця на міжнародній арені. <p><i>2. Економічні перспективи</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - створення умов для розвитку малих та середніх підприємств; - встановлення європейської нормативної бази у виробництві; - формування середнього класу; - вдосконалення медицини, освіти, науки, системи соціального захисту. 	<p><i>Економічні загрози</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - ймовірність перенесення в Україну виробництв з високим рівнем забруднення оточуючого середовища; - спеціалізація України як експортера дешевих робочих кадрів; - обмеження експорту Українських товарів на традиційні ринки країн СНД; - зростання темпів відтоку висококваліфікованих кадрів.

До основних позитивних наслідків євроінтеграції на розвиток експорту вітчизняних промислових підприємств належать:

- створення спільних компаній з європейським капіталом;
- усунення перешкод для вітчизняних підприємств із залучення дешевих фінансових ресурсів;
- проведення демонополізації вітчизняних ринків та галузей;
- лібералізація торговельно-політичного режиму щодо товарних ринків та ринків послуг, капіталів, а також фондових ринків, що значно знижує рівень митних тарифів та скасовує багато обмежень. Так, в Європейському Союзі 99% підприємств складають малі та середні підприємства, що створює середній клас, на якому тримається економіка розвинених країн, в Україні говорять про цифру в 60% [9].
- відкриття значних ринків для вітчизняних експортерів. Так, зараз 83,1% продукції ввозитиметься до ЄС з України без мита, при цьому мита на імпорт європейських товарів будуть знижуватися поступово [10];

– посилення впливу зовнішніх глобальних факторів на розвиток економіки України, внутрішні національні фактори переходять на другий план. Підприємства все більше набувають статусу багатонаціональних; стають більш доступними новітні технології та ноу-хау, зростає вартість знань та інформатизації, які впливають на підвищення продуктивності праці, зниження собівартості виробництва, що дозволяє залучити додаткові капітальні вкладення;

– експортна орієнтація видів економічної діяльності національної економіки, що сприяє спеціалізації країни у глобальному господарстві. Головними провідниками інтеграції держави повинні стати підприємства, це відповідає принципам подолання глобальної економічної нерівності – одного з найголовніших напрямів розвитку світового співробітництва.

До основних негативних наслідків євроінтеграції на розвиток експорту вітчизняних промислових підприємств належать

– складність переорієнтації великих підприємств України з промислових товарів, які споживаються в Україні, до товарів, які споживаються в ЄС, тому євроінтеграція може збільшити кількість збиткових промислових підприємств;

– ризик зниження темпів розвитку української економіки. На початковому етапі, після набуття членства в ЄС відбудеться зміна в зовнішньоторгівельних відносинах, прогнози наслідкових втрат досить неоднозначні.

У той же час слід відзначити, що деякі ринки мають для України величезний експортний потенціал. Наприклад, значний потенціал має європейський ринок мінеральних добрив, на якому Україна вже сьогодні займає досить міцні позиції та є одним зі світових лідерів у деяких ринкових нішах. Так Україна експортує понад 90% карбаміду, що становить 7-8% світового обсягу торгівлі [11], та є четвертим в світі експортером карбаміду.

З урахуванням вищевказаного можна зазначити, що європейський ринок мінеральних добрив є перспективним для українських виробників, а процес євроінтеграції нашої країни лише посилить їх позиції на цьому ринку. Підвищення конкурентоспроможності цих підприємств на ринку ЄС залежить від ефективності їх маркетингової діяльності. Виходячи з того, що на сучасному етапі діяльність експортоорієнтованих підприємств знаходиться під впливом постійних ризиків, для посилення їх ринкових позицій необхідно застосовувати комплекс методів з розробки та прогнозування ефективності маркетингової стратегії їхньої діяльності.

Висновок. Підсумовуючи вищевказане необхідно виокремити основні переваги, які можуть отримати вітчизняні підприємства від інтеграції України до європейського економічного простору:

– зняття обмежень на ввіз своєї продукції на ринок країн-членів Євросоюзу збільшить обсяги продажів;

– поява можливості виходу на нові ринки країн, що не є членами ЄС через посилення ринкових позицій на європейському ринку та покращення іміджу виробників;

– перехід на європейські технічні регламенти обумовить впровадження нових технологій;

– полегшення пошуку та залучення іноземних інвесторів, з метою розширення та модернізації виробництва;

– доступ до нових, дешевих джерел позичкового капіталу;

– здешевлення вітчизняної продукції на європейському ринку через узгодження експортно-імпортних мит;

– зменшення витрат часу та коштів на митне оформлення товарів при експорті до країн ЄС;

– спільні з європейськими країнами дії, щодо виробників третіх країн.

Ці переваги є досить значними та мають компенсувати можливі втрати українським товаровиробникам від інтеграції України до європейського економічного простору, що обумовлює позитивний вплив вищевказаних процесів на експортну діяльність вітчизняних підприємств.

Перелік посилань:

1. О'Шонесси Дж. Конкурентный маркетинг. Стратегический подход / Дж. О'Шонесси. – Спб.: Питер, 2001. – 864 с.

2. Menon A. *Enviropreneurial Marketing Strategy: The Emergence of Corporate Environmentalism as Market Strategy* / A. Menon // *Journal of Marketing*, January 1997, P. 51 – 67.

3. Бондарева Т. І. Оцінка ефективності експортної діяльності підприємства / Т. І. Бондарева., А.І.Осадчук // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі . - 2011. - № 3. - С. 91–104.
4. Ермошенко М. М. Стратегічна інформація та стратегічний аналіз в маркетинговому планувальні / М. М. Ермошенко // Маркетинг та бізнес. – 2002. – №1. – С. 43 – 46.
5. Кендюхов О., Ярим-Агаєв О. Тенденції розвитку світових ринків: можливості та перспективи для України / О. Кендюхов, О. Ярим-Агаєв // Маркетинг в Україні. - №6 (87). – 2014. – С. 34 – 39.
6. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Оцінка впливу Угоди про асоціацію / ЗВТ між Україною та ЄС на економіку України: наукова доповідь / за ред. акад. НАН України В. М. Гейця, чл.-кор. НААН України, д-ра екон. наук Т. О. Осташко, чл.-кор. НАН України, д-ра екон. наук Л. В. Шинкарук; НАН України, ДУ "Ін-т економіки та прогнозування НАН України". – К.: Ін-т економіки та прогнозування НАН України, 2014. – 102 с.
8. Хельєр Марк. Довідник для бізнесу із поясненням поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (ЗВТ+) між Україною та ЄС [Електронний ресурс] / М. Хельєр, С. Нерпій, В. Пятницький // СТА Economic & Export Analysts Ltd, 2014. – Режим доступу: <http://www.cci.neosm.com/eur/pr1.pdf>
9. Мехеда Н. Г. Фінансова складова економічної безпеки [Електронний ресурс]. / Н. Г. Мехеда, С. Вовк // Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/33 PRNIT 2012/ Economics/3_119694.doc.htm
10. Флісак К.А. Регулятивні та стимулюючі засоби реалізації інтеграційних прагнень України у сфері зовнішньої торгівлі / К. А. Флісак // Економічний часопис-XXI. – 2011. – № 5-6. – С. 3-7.
11. Мировой рынок минеральных удобрений в 2013-2014 годах [Електронний ресурс] // Химия Украины и мира. – Режим доступу: <http://ukrchem.dp.ua/2014/09/18/mirovoj-rynok-mineralnykh-udobrenij-v-2013-2014-godax.html>

Стаття надійшла: 08.06.2015 р.
Рецензент: д.е.н., доц. Горювній Д.А.

УДК 339.7

JEL Classification: F20

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ФІНАНСОВИХ ЦЕНТРІВ

Ліфанова М.І., аспірант

Тернопільський національний економічний університет

Анотація. У роботі розглянуті теоретичні аспекти функціонування й основні особливості міжнародних фінансових центрів. У даній статті розкрито поняття та елементи формування міжнародних фінансових центрів. Проведено оцінку характерних рис взаємодії фінансових центрів, що формують глобальну фінансову систему.

Приділена увага теоріям та моделям, які лягли в основу утворення міжнародних фінансових центрів, а саме «Конкурентний ромб» (або «Діамант») Портера, концепція «глобального місті» С. Сассена, урбаністична модель Пітера Хола, модель «центр-периферія» Дж. Фрідмана.

Також визначено роль фінансових центрів у глобальній економіці. Зроблено висновок, що для панування та конкуренції на міжнародному фінансовому ринку необхідна ретельно розроблена політика держави й бізнесу, спрямована на пом'якшення бар'єрів для залучення іноземного капіталу. Особливу роль та значення ця тема набуває в умовах виходу на світові ринки капіталу нових регіональних фінансових центрів. Відзначено, що Київ є не тільки столицею, а й найважливішим мегаполісом України, який концентрує на своїй території усі політичні, соціальні та культурні відносини. Згідно Стратегії розвитку міста Києва планується заохочення міжнародних транснаціональних компаній до розміщення фінансових активів через у місті.

Запропоновано інструменти масштабного залучення міжнародних компаній у столицю, оскільки місто має низку вагомих конкурентних переваг для розміщення міжнародних компаній. Не залишилися поза увагою позитивні та негативні сторони формування фінансового центру для країни-базування.

Зроблено висновок, що враховуючи незаперечні позитивні наслідки створення міжнародних фінансових центрів існують і негативні: ризик швидкого відтоку капіталу, ймовірність збільшення масштабів фінансового шахрайства тощо.